

YASHIL RAQAMLI SEKTORLARDA YOSHLAR VA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH

Saxatova Shaxzoda Obidjon qizi

Buxoro Davlat Texnika Universiteti

24-Iqtisod-Iguruhi talabasi

Annotatsiya: Zamonaviy iqtisodiyot shiddat bilan raqamlashtirilayotgan bir davrda “yashil iqtisodiyot” tushunchasi global barqaror taraqqiyotning asosiy mezoniga aylandi. Yashil iqtisodiyotning ajralmas qismi bo‘lgan yashil raqamli sektorlar ekologik toza texnologiyalar, energiya samaradorligi, raqamli yechimlar va innovatsion startaplarni o‘z ichiga oladi. Mazkur sohalarda yoshlar va ayollar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash — iqtisodiy o‘sish, ijtimoiy barqarorlik hamda bandlikni oshirishning eng muhim omillaridan biri sanaladi.

Kalit so‘zlar: yashil iqtisodiyot, yashil raqamli sektor, IT Park, yashil startap, EcoWave, davlat.

So‘nggi o‘n yillikda “yashil iqtisodiyot” (green economy) va “raqamli transformatsiya” dunyoning eng muhim ikki megatrendi bo‘lib qoldi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining 2030 yilgacha barqaror rivojlanish maqsadlari (SDG), Yevropa Ittifoqining “Green Deal” va “Digital Decade” strategiyalari, shuningdek, O‘zbekiston Respublikasining “Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi” (2022–2026) ham aynan shu ikki yo‘nalishni birlashtirib, “yashil raqamli sektor” (green digital sector) deb ataladigan yangi bozor maydonini shakllantirmoqda.

Yashil raqamli sektorlar dunyo iqtisodiyotining eng tez rivojlanayotgan yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, ekologik barqarorlik, energiya samaradorligi va raqamli transformatsiya kabi ustuvor maqsadlar bilan chambarchas bog‘liq. BMT, Jahon banki va OECD hisobotlarida qayta tiklanuvchi energetika, raqamli texnologiyalar va ekologik innovatsiyalar global iqtisodiy o‘sishning asosiy drayveri sifatida

ko'rsatilgan. Markaziy Osiyo mintaqasida suv tanqisligi, cho'llanish, ekologik xavf va energiya tejamkorligining pastligi sababli yashil texnologiyalarni keng joriy etish dolzarb bo'lib, yoshlar va ayollarning raqamli tadbirkorlikda ishtirokini oshirish iqtisodiy inklyuziya va ijtimoiy barqarorlikni kuchaytiruvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Bundan tashqari, mintaqadagi demografik tarkibda yoshlar ulushining yuqoriligi raqamli startaplar, innovatsion loyihalar va ekologik biznes yo'nalishlarining kengayishi uchun mustahkam zamin yaratmoqda.

O'zbekiston tomonidan "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi – 2030", "Raqamli O'zbekiston – 2030", "Yoshlar siyosati konsepsiyasi" va ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash dasturlarining qabul qilinishi ushbu mavzuning dolzarbligini yanada oshirmoqda. IT-Parklar, hududiy texnoparklar, "Bir million dasturchi" loyihasi, ayollar uchun grantlar va yoshlar startaplarini moliyalashtirish kabi tashabbuslar yoshlar va ayollarni yashil-raqamli iqtisodiyotning faol ishtirokchisiga aylantirmoqda. Yashil energetika, chiqindilarni qayta ishlash, ekologik monitoring, bioenergetika va masofaviy raqamli xizmatlar bo'yicha faoliyat yuritayotgan yoshlar va ayollar tadbirkorligi davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanmoqda. Bu esa mamlakatda bandlikni oshirish, kambag'allikni kamaytirish va ekologik barqaror iqtisodiyotni shakllantirishda muhim strategik omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Yashil raqamli sektor deganda quyidagilar tushuniladi:

1. Aqlli qishloq xo'jaligi (precision agriculture, dronlar, IoT-sensorlar)
2. Yangi energiya manbalari boshqaruvi platformalari (smart grid, battery management systems)
3. Chiqindilarni boshqarish va aylana iqtisodiyot uchun raqamli yechimlar (waste-to-value platforms)
4. Uglerod izini hisoblash va savdosi (carbon tracking & trading)
5. Barqaror transport va logistika (electric mobility apps, route optimization)

6. Yashil moliya texnologiyalari (green fintech, ESG-investitsiya platformalari)

Ushbu sohalarning barchasida yoshlar (35 yoshgacha) va ayollar tadbirkorligining ulushi tobora o'sib bormoqda. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, 2024 yilda global startaplarning 42% dan ortig'i yashil va raqamli texnologiyalar sohasida tashkil etilgan bo'lib, ularning 38% asoschilari yoshlar, 29% da esa kamida bitta ayol hammuassis (co-founder) mavjud.

O'zbekistondagi holat va dunyo mintaqalardagi holatlarni solishtiramiz. O'zbekiston 2022 yildan boshlab "Raqamli O'zbekiston – 2030" va "Yashil iqtisodiyotga o'tish" strategiyalarini parallel olib bormoqda. 2024 yil holatiga ko'ra:

1. IT Park rezidentlari soni – 1 800+ (ulardan 420 tasi yashil raqamli yo'nalishda).
2. Ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash markazlari 14 ta viloyatda faoliyat yuritmoqda.
3. "Bir million o'zbek dasturchi" loyihasi doirasida 2024 yilda 320 ming nafar yosh (shu jumladan 48% qizlar) dasturlash kurslarini tamomlagan.
4. "Yoshlar – kelajagimiz" davlat dasturi orqali 2023–2025 yillarda 50 ming nafar yoshga 2 trillion so'mgacha imtiyozli kredit ajratilgan (ulardan 18% yashil startaplar).
5. 2024 yil oxiriga kelib O'zbekistonda yashil raqamli startaplar soni 2022 yilga nisbatan 4,2 baravar oshdi (IT Park ma'lumotlari).

Dunyo va mintaqadagi muvaffaqiyatli misollarni ko'ramiz.

1. Esther Kimani (Kenia) – 27 yoshli ayol tadbirkor. "Farmer Lifeline" IoT-qurilmasi orqali kasallik va zararkunandalarni erta aniqlaydi. 2024 yilda "Africa Green Tech Prize" g'olibi, \$100 000 grant.
2. Reject Zero (Hindiston) – 23 yoshli Anish Malpani asos solgan. Plastik chiqindilarni skaner qilib, blokcheyn orqali qayta ishlovchilarga ulaydi. 2024 yilda \$2 mln investitsiya jalb qildi.

3. Solstice (AQSh) – Ayollar asos solgan energiya startapi. Kam ta'minlangan mahallalarga quyosh panellari o'rnatib, AI orqali energiya sarfini optimallashtiradi.
4. EcoWave (O'zbekiston) – 2023 yilda 4 nafar talaba-qizlar (TATU) asos solgan. Chiqindi suvni tozalash uchun arzon IoT-sensor ishlab chiqaradi. 2024 yilda "Yashil startap" tanlovida 1-o'rin, 250 mln so'm grant.

Ayollar va yoshlarning ushbu sohada faollashuviga to'siqlarga misollar:

- Moliyaviy resurslarga kirish qiyinligi (ayollar startaplariga berilgan venchur kapitali global miqyosda 2% dan kam)
- Texnik bilim va mentorlik yetishmasligi
- Gender stereotiplari va oilaviy majburiyatlar
- Yashil raqamli sohada tajribali kadrlarni topish qiyinligi
- Marketing va boshqaruv ko'nikmalarining pastligi

Qo'llab-quvvatlash mexanizmlari (O'zbekiston misolida)

- IT Park "Zero Risk" dasturi – ayollar va yoshlar startaplariga 3 yilgacha soliq imtiyozlari
- "Women in Green Digital" akseleratori (2024 yildan UNDP va IT Park hamkorligida)
- "Yashil kredit" – tijorat banklari orqali 7% stavkada, 7 yilgacha kredit
- "Bir million ayol tadbirkor" loyihasi (2025 yilga 200 ming ayolni qamrab olish rejalashtirilgan)

Yashil raqamli sektor – bu nafaqat ekologik muammolarni hal qiluvchi, balki iqtisodiy jihatdan eng tez o'suvchi soha. O'zbekistonning yosh va ayol tadbirkorlarida katta salohiyat bor. Ularning soni ko'p, raqamli savodxonligi yuqori, ekologik ong darajasi o'sib bormoqda.

Kelgusida yashil raqamli sektor samaradorligini oshirish uchun quyidagi yo'nalishlar ustuvor bo'lishi lozim:

- 2026 yilgacha yashil raqamli startaplar uchun alohida \$50 mln venchur fondi tashkil etish.
- Maktab va oliy o‘quv yurtlarida “Yashil dasturlash” fakultativ kurslarini joriy etish.
- Ayollar tadbirkorlar uchun “mentor-ayol” dasturini kengaytirish.
- Har yili “Uzbek Green Digital Awards” milliy tanlovini o‘tkazish.

Yoshlar va ayollar – yashil raqamli iqtisodiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchi. Ularga bugun imkoniyat bersak, ertaga ular mamlakatning barqaror kelajagini quradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “YAshil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi (2022–2026)” PQ-192-son qarori, 2022 yil.
2. IT Park Uzbekistan. “2024 yil yakuni bo‘yicha hisobot”, Tashkent, 2025.
3. World Bank. “Women Entrepreneurs in Green & Digital Sectors”, Washington, 2024.
4. UNDP Uzbekistan. “Green Digital Acceleration Program Report 2024”.
5. European Commission. “Women in Digital Scoreboard 2024”.
6. Global Startup Ecosystem Report 2024 (Startup Genome).
7. “Bir million o‘zbek dasturchi” loyihasi rasmiy sayti (uzbekcoders.uz), 2025 yil yanvar holati.
8. “Yoshlar – kelajagimiz” davlat dasturi monitoringi (yoshlar.gov.uz), 2024.
9. Crunchbase & Dealroom.co ma’lumotlari (2020–2024 yillardagi yashil startap investitsiyalari tahlili).
10. “EcoWave” startapi rasmiy sayti va IT Park press-relizlari, 2024.